

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 14, Sayı: 178, Temmuz 2026, s. 400-415

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.94763>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
2.06.2026

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.07.2026

Diğer Ayşe KARAMANLI

Artvin Çoruh Üniversitesi, Sosyal Bilimler Eğitimi
aysekaramanli381@gmail.com
Orcid: 0009-0001-0583-0607

Ali İLHAN

Artvin Çoruh Üniversitesi
alilhan@artvin.edu.tr
Orcid: 0000-0001-6989-804

2024 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK OKURYAZARLIĞI BECERİSİ

Öz

Bu çalışmada 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (SBDÖP) yer alan sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. 2024 SBDÖP "Temel yaklaşımı ve özel amaçları" bölümünde yer alan okuryazarlıklar kapsamında sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine de yer verilmiştir. Program kapsamında dördüncü sınıf düzeyi "Ortak Mirasımız" ve "Hayatımızdaki Ekonomi" öğrenme alanlarında okuryazarlık becerileri bölümünde sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine yer verilmiştir. Ayrıca dördüncü sınıf seviyesi SB 4.3.3 ve SB 4.5.2 nolu öğrenme çıktıları sürdürülebilir okuryazarlığı becerisi ile ilişkilidir. 2024 SBDÖP'da beşinci sınıf düzeyi "Evimiz Dünya" ve "Hayatımızdaki Ekonomi" öğrenme alanlarında okuryazarlık becerileri bölümünde sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine yer verildiği görülmektedir. Beşinci sınıf düzeyi SB.5.2.3 ve SB.5.5.1 nolu öğrenme çıktıları sürdürülebilir okuryazarlığı becerisi ile ilgilidir. 2024 SBDÖP'da altı ve yedinci sınıf düzeylerinde sürdürülebilir okuryazarlığa becerisine yer verilmediği tespit edilmiştir. 2024

SBDÖP’da 4 ve 5’inci sınıf seviyesi için yer verilen sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerilerinin sürdürülebilirliğin sosyal ve ekonomik boyutu üzerinde odaklandığı, çevre boyutu üzerine odaklanmadığı görülmektedir. SBDÖP güncellendiğinde çok boyutlu ve güncel bir kavram olan sürdürülebilir okuryazarlığı becerisi dört ve beşinci sınıflar seviyesi yerine altı ve yedinci sınıflar seviyesinde ve bütün öğrenme alanlarında yer verilmelidir. Her öğrenme alanında en az bir öğrenme çıktısı sürdürülebilir okuryazarlığı becerisi ile ilişkili olmalıdır. Programın güncellenme yapılması durumunda sürdürülebilirliğin ekonomik, çevre ve sosyal boyutunu ayrı ayrı ele alan öğrenme çıktıları ve becerilerine yer verilmelidir. Soyut bir kavram olan sürdürülebilirlik ile ilgili okuryazarlık becerisi, öğrencilerin gelişim ve öğrenme özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalı özellikle altı ve yedinci sınıflar düzeyinde yer verilmelidir. Çalışmanın, konu ile ilgili yapılacak çalışmalara katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilirlik, Okuryazarlık, Sosyal Bilgiler, Öğrenme Alanı.

SUSTAINABILITY LITERACY SKILLS IN THE 2024 SOCIAL STUDIES CURRICULUM

Abstract

This study aims to examine the sustainability literacy skill included in the 2024 Social Studies Curriculum (SSC). The study was conducted using the document analysis method, one of the qualitative research methods. The 2024 SSC includes the skill of sustainable literacy within the literacy competencies outlined in the “Basic Approach and Specific Objectives” section. Within the program, sustainability literacy skills have been included in the literacy skills section of the "Our Shared Heritage" and "Economy in Our Lives" learning areas at the fourth-grade level. In addition, fourth-grade level learning outcomes SB 4.3.3 and SB 4.5.2 are related to sustainable literacy skills. The 2024 curriculum includes sustainability literacy skills in the literacy skills section of the fifth-grade “Our Home, the Earth” and “Economics in Our Lives” learning areas. Learning outcomes SB.5.2.3 and SB.5.5.1 at the fifth-grade level are related to sustainable literacy skills. It has been determined that sustainable literacy skills are not included in the 2024 curriculum at the sixth and seventh-grade levels. The sustainability literacy skills included in the 2024 SSC for 4th and 5th grade levels focus on the social and economic dimensions of sustainability, but not on the environmental dimension. When the SSC is updated, the skill of sustainable literacy—a multifaceted and contemporary concept—should be incorporated at the sixth- and seventh-grade levels across all subject areas, rather than at the fourth- and fifth-grade levels. At least one learning outcome in each learning area should be related to sustainable literacy skills. If the program is updated, it should include learning outcomes and skills that address the economic, environmental, and social dimensions of sustainability separately. Literacy skills related to sustainability—an abstract concept—should be developed with consideration for students’ developmental and learning characteristics, and should be incorporated into the curriculum, particularly at the sixth- and seventh-grade levels. The study is

expected to contribute to future research on this topic.

Keywords: Sustainability, Literacy, Social Studies, Learning Area.

GİRİŞ

Mevcut kaynaklardan gelecek nesillerinde faydalanabileceği şekilde yararlanmak sürdürülebilirliğin ana temasıdır. Bu bağlamda sürdürülebilirlik yalnızca çevresel değil aynı zamanda ekonomik ve toplumsal açıdan önem kazanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sürdürülebilirlik okuryazarlığının kritik bir önem taşıdığı söylenebilir. Sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisi eğitim yoluyla verilerek bireyler ve dolayısıyla toplumsal bilinç sağlanabilir. Eğitim-öğretim yoluyla sürdürülebilirlik okuryazarlığı bireylere kazandırılarak bireylerin sürdürülebilirlik konusunda bilişsel, duygusal ve davranışsal becerilerin geliştirilmesi sağlanabilir. Öğretim programları vasıtasıyla bireylere farklı bilgi ve beceriler öğrencilere kazandırılması hedeflenir. Sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisinin kazandırıldığı derslerden biri de sosyal bilgiler dersi. Bu kapsamda 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (SBDÖP) sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisinin nasıl yer aldığı ortaya konmaya çalışılacaktır. Çalışma kapsamında öncelikle sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik okuryazarlığı üzerinde durulacak daha sonra sürdürülebilirlik okuryazarlığının 2024 SBDÖP’na nasıl yansıtıldığı ele alınacaktır.

Sürdürülebilirlik aşırı ve yanlış kaynak kullanımına karşı çıkarak genel olarak mevcut kaynakların gelecek nesillerinde yararlanacağı şekilde kullanmayı esas almaktadır. Bu açıdan bakıldığında uzun vadede doğal ve beşerî bütün kaynakların dengeli bir şekilde kullanımı söz konusu olmaktadır. Uzun bir zaman boyunca kendi kendine yetebilen ve varlığını sürdürebilen sistem ve süreçler şeklinde ifade edilmektedir. Sürdürülebilirlik çevreciliğin ötesine geçerek çevresel boyut yanında ekonomik ve sosyal boyutları bulunan bir sistemler bütünüdür (Robertson, 2021: 3; United Nations, 1987: 54). Bu bağlamda sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik ve toplumsal olguları bünyesinde toplayan çatı bir kavram olduğu söylenebilir.

Sürdürülebilirliği oluşturan bu boyutlarının bireye kazandırılması bireyde bu konuda bir farkındalık oluşturulması eğitim öğretim faaliyetleri ile sağlanabilir. Eğitim-öğretim faaliyetleri ile bireyler sürdürülebilir okuryazarı haline gelebilir. Sürdürülebilir okuryazarlığı sayesinde sahip olduğumuz doğal ve beşerî kaynakları dengeli bir şekilde kullanmayı öğrenerek gelecek nesillerinde bu kaynaklardan yararlanmasını sağlayabiliriz.

Sürdürülebilir okuryazarlığı konusunda farklı kaynaklarda yer alan birçok tanım bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK, 2025) okuryazarlığı “*okuryazar olma durumu*” şeklinde tanımlamıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde okuryazarlık toplumun kullandığı alfabeyi temel alan dili okuma, anlama ve yazma becerisi şeklinde ifade edilmektedir (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2005: 22; Kazak, 2025: 45). Finansal okuryazarlık, afet okuryazarlığı, harita okuryazarlığı gibi birçok okuryazarlık türü bulunmaktadır. Her okuryazarlık ilgili alanı anlamayı ve bir karar verilecekse ya da bir eylemde bulunulacaksa ona göre bilinçli hareket etmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda sürdürülebilirlik okuryazarlığı sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarını anlamayı ve buna göre hareket etmeyi gerektirmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilirlik okuryazarlığı Birleşmiş Milletler’in (BM) 2015 yılında kabul ettiği 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde (SKH) de vurgulanmıştır (United Nations Development Programme (UNDP), 2026). “*Kaliteli Eğitim*” hedefi BM 2030 SKH arasında 4’üncü sırada yer almaktadır. Bu hedef ile bireylerin

sürdürülebilir okuryazarlığı kazanması amaçlanmıştır. Böylece bireylerin hava kirliliği gibi çevresel, eşitsizlik gibi toplumsal ve aşırı tüketim gibi ekonomik sorunların üstesinde gelme ve sorunlara çözüm üretmeleri sağlanabilir.

Sürdürülebilirlik okuryazarlığı genel olarak sahip olduğumuz sınırlı kaynakları aşırı tüketmeden gelecek nesillerinde bu kaynaklardan yararlanmasını sağlama farkındalığı şeklinde ifade edilmektedir. Buna göre sürdürülebilirlik okuryazarlığı, dünyamızın giderek azalan kaynaklarını daha verimli bir şekilde kullanmak için bilişsel, duyuşsal ve davranışsal beceri, eğilim ve değerler geliştirme şeklinde ifade edilmektedir (Stible, 2009: 2; Gürel ve Nazlı, 2022:114; Kazak, 2025: 36). Bu bağlamda sürdürülebilirlik okuryazarlığı, insan faaliyetlerinin çevre, ekonomi ve sosyal alanlara etkilerinin anlama ve buna göre bilinçli bir şekilde karar verme şeklinde tanımlanabilir. Sürdürülebilir okuryazarlığının geliştirilip yaygınlaştırılması ile bireyler aşırı tüketiminden kaçınarak ihtiyacı kadar tüketimde bulunabilir, enerji tasarrufunda bulunabilir (Örneğin ihtiyaç olmadığı zaman ışıkları kapatmak gibi), ormanların korunması için ağaçlandırma faaliyetlerine katılabilir, atıkların tekrar kullanımı için geri dönüşüm faaliyetlerine katılma kadar çok geniş yelpazede yer alan eylem ve etkinliklerde bulunabilir.

Sürdürülebilir okuryazarlığı ailede temelleri atılan ve bütün eğitim basamaklarında yer alması gereken bir olgu olarak ele alınabilir. Sürdürülebilir okuryazarlığının ders öğretim programlarında yer alması sürdürülebilir okuryazarlığın yaygınlaşmasına katkı sağlayacaktır. Öğretim programı, herhangi bir eğitim basamağında bireye kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri, tutum ve davranışların hangi yöntem ve tekniklerle nasıl öğretileceğini ortaya koyan kılavuzlardır (Bayram, 2017: 13; Çubukçu, 2015: 70-71). Bu kapsamda MEB tarafından 2024 yılında yayınlanan SBDÖP’da sürdürülebilirlik okuryazarlığının yer alıp almadığı yer almışsa nasıl yer aldığı önem kazanmaktadır.

Sürdürülebilirlik, günümüz eğitim sistemlerinde yalnızca çevresel bir olgu olarak değil; ekonomik ve toplumsal boyutlarıyla birlikte ele alınmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi, bireylerin demokratik değerler kazanmasında, toplumsal sorumluluk bilinci geliştirmesinde ve çevresel farkındalık oluşturmada önemli bir işlev üstlenmektedir (Turan & Akhan, 2024). Bu doğrultuda, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda sürdürülebilirlik okuryazarlığı, öğrencilerin yaşam boyu öğrenme becerilerini destekleyen temel bir unsur olarak yapılandırıldığı görülmektedir.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM), programın esas yönelimini belirlerken disiplinler arası bir perspektifi benimsemiş ve sürdürülebilirlik okuryazarlığını değerler eğitimiyle bütünleştirmiştir (MEB, 2024a). Bu yaklaşım, öğrencilerin yalnızca bilgi kazanmasını değil, aynı zamanda edindikleri bilgiyi gündelik yaşamda bilinçli ve sorumluluk temelli davranışlara dönüştürmesini amaçlamaktadır.

Sürdürülebilirlik okuryazarlığı, bireylerin çevresel sorunları tanıma, çözüm üretme ve bu süreçte etik ilkeleri gözetme yeterliliğini ifade etmektedir. Sosyal Bilgiler öğretim programında bu okuryazarlık, özellikle “çevre ve toplum” öğrenme alanı başta olmak üzere farklı sınıf düzeylerinde yer almaktadır (MEB, 2024b). Program, öğrencilerin ekolojik dengeyi koruma, kaynakları etkin kullanma ve toplumsal adalet ilkelerini benimseme yönünde bilinç geliştirmesini amaçlamaktadır (Turan & Akhan, 2024).

Bu bağlamda sürdürülebilirlik okuryazarlığı, yalnızca çevre eğitimiyle sınırlı kalmayıp ekonomik bilinç ve toplumsal sorumlulukla da ilişkilendirilmiştir. Öğrencilerin enerji tasarrufu,

geri dönüşüm, adil üretim ve tüketim gibi konularda duyarlılık geliştirmesi, programın temel amaçları arasında yer almaktadır (MEB, 2024a).

Önceki Çalışmalar

İlgili literatür incelendiğinde 2024 SBDÖP’da sürdürülebilirlik okuryazarlığı ile ilgili doğrudan yapılmış çalışma bulunmadığı görülmektedir. Bu kapsamda alan yazında sürdürülebilirlik okuryazarlığı ile ilgili farklı disiplinlerce yapılmış çok sayıda çalışma bulunmasına rağmen SBDÖP’da sürdürülebilirlik okuryazarlığı ile ilgili yapılmış doğrudan ve dolaylı çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışmaların bazıları aşağıda verilmiştir. Yalçın (2022) çalışmasında SBDÖP’nı BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri açısından ele almıştır. Benzer şekilde Dere ve Demirci Dölek (2024) araştırmalarında SBDÖP’nı BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları açısından incelemişlerdir. Kaymak ve Tosun (2024) araştırmalarında meta analiz yöntemini kullanarak sosyal bilgiler eğitimi alanında sürdürülebilirlik ile ilişkili yapılan araştırmaları irdelemişlerdir. Tosun ve Gökçe (2024) çalışmalarında 2018 ve 2024 yılları SBDÖP’nı sürdürülebilir kalkınma amaçlarına göre incelemişlerdir. Turan ve Akhan (2024) araştırmalarında 2024 SBDÖP’da yer alan dijital, finansal, sürdürülebilirlik gibi okuryazarlıklar açısından ele almışlardır. Aydın ve Türe (2025) araştırmalarında sosyal bilgiler ders kitaplarını sürdürülebilir kalkınma üzerine odaklanmışlar. Demirtaş ve İbret (2025) çalışmalarında 2010–2024 yılları arasında sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili hazırlanan lisansüstü tezleri sürdürülebilir kalkınma açısından incelemişlerdir. Kemerkaya, Gedik Altun ve Meydan (2025) araştırmalarında TYMM ortak metninde yer verilen sürdürülebilirlik yeterliliği üzerinde odaklanmışlardır. Önceki araştırmaların genel olarak sürdürülebilir kalkınmanın SBDÖP ve ders kitaplarına nasıl yansıdığı üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Bu çalışma ise sürdürülebilirlik okuryazarlığının 2024 SBDÖP’na nasıl yansıdığı üzerinde yoğunlaşması nedeniyle diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır. Araştırma konusu ile ilgili doğrudan yapılmış çalışmaların bulunmaması araştırmanın yapılmasına kaynaklık etmiş olup bu durum konunun önemini arttırmaktadır. Çalışmanın alan yazındaki boşluğa ve gelecekte yapılacak çalışmalara katkı sunması beklenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda sürdürülebilirlik okuryazarlığının nasıl yer aldığı ve hangi öğrenme alanlarında ön plana çıktığını incelemektir.

Araştırmanın Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi araştırmanın amacına uygun olarak aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine yer verilmiş midir?

Alt Problemler

Araştırmanın problem cümlesine bağlı olarak aşağıdaki alt problemlere yer verilmiştir.

1. 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı amaçlarında sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine yer verilmiş midir?
2. 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı dördüncü sınıf seviyesi öğrenme çıktılarında

sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine yer verilmiş midir?

3. 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı beşinci sınıf seviyesi öğrenme çıktılarında sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine yer verilmiş midir?

4. 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı altıncı ve yedinci sınıf seviyesi öğrenme çıktılarında sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine yer verilmiş midir?

5. 2024 Sosyal Bilgiler dersi Öğretim Programı öğrenme çıktılarında sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisini daha çok hangi boyutları üzerinde durulmuştur?

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma MEB tarafından 2024 yılında yayınlanan SBDÖP ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi ile yürütülmüştür. “Doküman analizi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilen bilimsel bir araştırma yöntemidir.” (Sak vd., 2021: 228). Bu yöntem anket, görüşme ve katılımcı gözlemler ile aynı derecede değerlendirilmekte ancak düşük maliyeti nedeniyle diğerlerinden farklılaşmaktadır. Bu araştırma yöntemi, mevcut kayıt ve belgelerin incelenerek araştırma konusu ile ilgili veri toplanması esasına dayanmaktadır. Doküman analizi, araştırma konusu ile ilişkili kaynaklara ulaşma, okuma, not alma ve değerlendirme aşamalarını içermektedir. Kitaplar, öğretim programları, dergiler, fermanlar, anılar yazıtlar, filmler vb. doküman çeşitlerinden bazılarıdır (Karasar, 2012: 182-183; Sönmez ve Alacapınar, 2021: 110). Kısacası çalışma konusu ile ilişkili bütün yazılı ve görsel belgelerin elde edilip incelenmesi şeklinde ifade edilebilir. Mevcut durumun ayrıntılı biçimde ortaya konulmasına ve öğretim programında sürdürülebilirlik okuryazarlığının nasıl kurgulandığının anlaşılmasına imkân sağladığı için araştırmanın doküman incelemesi yöntemi ile yapılması tercih edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini MEB tarafından 2005, 2015, 2018 ve 2024 yıllarında yayınlanan SBDÖP’dir. 2024 SBDÖP çalışmanın örneklemi oluşturmaktadır. Araştırma amaçlı çalışma grubu örneklemelerinden uygun durum örneklemesi ile yürütülmüştür. Araştırma verilerini kolay bir şekilde toplama imkânı vermesi nedeniyle çalışmada bu örneklem seçilmiştir.

Veri Kaynakları

Araştırmanın temel veri kaynağını, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2024 yılında yayımlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı oluşturmaktadır (MEB, 2024a). Bunun yanı sıra, sürdürülebilirlik okuryazarlığına ilişkin güncel akademik çalışmalar ve alan yazın taraması da destekleyici veri olarak kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan veriler doküman incelemesi ile elde edilmiştir. Doküman analizinde çalışmanın amacına uygun dokümanlara ulaşılması ve ilgili belgelerin orijinalliğinin kontrol edilmesi gereklidir. Toplanan veriler doküman incelemesi, içerik analizi, betimsel analiz ve söylem analiz teknikleri ile analiz edilip yorumlanır (Kıral, 2020:181). Bu kapsamda

araştırma amacına uygun bir şekilde MEB resmi internet sayfası üzerinden 2024 SBDÖP’na erişilmiştir. Bu şekilde analizi yapılacak dokümanın güvenilir olduğu ve sahte olmadığı ortaya konmuştur. Programın amaçları, öğrenme çıktıları (kazanımlar) ve öğrenme alanları sistematik biçimde incelenmiş; sürdürülebilirlik okuryazarlığına yönelik ifadeler ve temalar belirlenmiştir. Bu temalar, çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve toplumsal sürdürülebilirlik boyutları altında sınıflandırılmıştır. Elde edilen bulgular, mevcut literatürle karşılaştırılarak yorumlanmış ve değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir.

Etik Konular

Araştırma kapsamında kullanılan veriler doküman incelemesi yoluyla elde edildiğinden Etik Kurul iznine gerek duyulmamıştır. Araştırmanın bütün basamaklarında Yükseköğretim Kurulu tarafından saptanan etik ilkeler dikkate alınmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur. Buna göre çalışma kapsamında elde edilen verilerden yararlanarak ilk olarak 2024 SBDÖP amaçlarında sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine yer verilip verilmediği üzerinde durulacaktır. İkinci aşamada 2024 SBDÖP çıktılarında sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisinin yer alıp almadığı inceleneyecektir. Üçüncü aşamada 2024 SBDÖP öğrenme çıktılarında sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisi daha çok hangi boyutları (Çevresel, ekonomik ve sosyal) üzerinde durulduğu konusu ele alınacaktır. Son aşamada 2024 SBDÖP’da sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisinin hangi öğrenme alanlarında ön plana çıktığı üzerine odaklanılacaktır.

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Amaçlarında Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı Becerisine Yer Verilmiş Midir?

MEB tarafından 2024 yılında yayınlanan 2024 SBDÖP “sosyal bilgiler dersinin temel yaklaşımı ve özel amaçları” kısmında kavramsal, alan, sosyal-duygusal ve okuryazarlık becerilerine yer verilmiştir. Okuryazarlık kapsamında sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine de yer verilmiştir.

“Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilere kavramsal beceriler (temel, bütünsel, üst düzey düşünme), alan becerileri (zamanı algılama ve kronolojik düşünme, kanıta dayalı sorgulama ve araştırma, tarihsel empati, değişim ve sürekliliği anlama vb.), sosyal ve duygusal öğrenme becerileri (benlik, sosyal yaşam, ortak/birleşik), okuryazarlık becerileri (bilgi, dijital, finansal, görsel, kültür, vatandaşlık, veri, sürdürülebilirlik, sanat), eğilimler (benlik, sosyal, entelektüel) ve değerlerin (adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, özgürlük, sorumluluk, vb.) kazandırılması amaçlanmaktadır. Program içerisinde günlük yaşam ile köprü kurulması ve öğrencilerin gerekli becerileri gerçek yaşamla bağlantılı bir şekilde deneyimleyerek edinmeleri amaçlanmıştır.”(MEB, 2024a: 4).

Ayrıca “Programlar Arası Bileşenler (Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri, Değerler, Okuryazarlık Becerileri)” kısmında okuryazarlık becerilerinin öğrencilerin bilgi teknolojileri ve hayat şartlarında meydana gelen hızlı değişimlere uyum sağlamalarına katkı sağlayacağı vurgulanmıştır. Bu kapsamda 2024 SBDÖP’da öğrencilerin yeni koşullara uyum sağlama, değişimi fark etme ve hızlı bir şekilde gelişen teknolojik yenilikleri gündelik yaşama

uyarlamayı kolaylaştıran okuryazarlık becerilerine yer verildiği ifade edilmiştir (MEB, 2024a: 7). Bu bağlamda özellikle 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla küresel ölçekte günümüze kadar özellikle teknolojik yenilikler alanında meydana gelen hızlı gelişmelere ayak uydurmak için okuryazarlıkların 2024 SBDÖP'na eklendiği söylenebilir. Bu şekilde bireyler eğitim yoluyla bilinçlendirilerek küresel ölçekte meydana gelen gelişmelere ayak uydurabilirler.

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Dördüncü Sınıf Seviyesi Öğrenme Çıktılarında Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı Becerisine Yer Verilmiş Midir?

2024 SBDÖP dördüncü sınıf seviyesi öğrenme çıktıları (kazanımlarında) “Ortak Mirasımız” ve “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanlarında sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine yer verildiği görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1.

2024 SBDÖP'da dördüncü sınıf seviyesi öğrenme çıktıları (MEB, 2024a: 13-35)	
ÖĞRENME ALANLARI	ÖĞRENME ÇIKTILARI
1. ÖĞRENME ALANI: BİRLİKTE YAŞAMAK	“SB.4.1.1. Sosyal bilgiler dersinin hayatına sunacağı katkıları yorumlayabilme” “SB.4.1.2. Bireysel özelliklere saygı duymanın önemine ilişkin çıkarım yapabilme” “SB.4.1.3. Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik fikir üretebilme”
2. ÖĞRENME ALANI: EVİMİZ DÜNYA	“SB.4.2.1. Konum ve yön bulurken haritaları kullanabilme” “SB.4.2.2. Yakın çevresinden hareketle doğa ve insan ilişkisini çözümleyebilme” “SB.4.2.3. Afetlerin etkilerini azaltma konusunda yapılabileceklerle ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşabilme”
3. ÖĞRENME ALANI: ORTAK MİRASIMIZ	“SB.4.3.1. Geçmişten günümüze çocuk oyun ve oyuncaklarının değişimini karşılaştırabilme” “SB.4.3.2. Aile tarihini yansıtan bir ürün oluşturabilme” “SB.4.3.3. Yakın çevresindeki ortak miras öğelerini tanımanın önemini yorumlayabilme”
4. ÖĞRENME ALANI: YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ	“SB.4.4.1. Cumhuriyetin ilanına giden yolda Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Türk milletinin yaptığı fedakârlıkları yorumlayabilme” “SB.4.4.2. Cumhuriyetin getirdiği değişimlerin hayatımıza katkılarını yorumlayabilme” “SB.4.4.3. Okulda karar alma ve demokratik katılım süreçlerine ilişkin fikir üretebilme”
5. ÖĞRENME ALANI: HAYATIMIZDAKİ EKONOMİ	“SB.4.5.1. Doğal kaynakların tüketimi ile ilgili grafik yorumlayabilme” “SB.4.5.2. İstek ve ihtiyaçları arasındaki bilinçli seçimleri hayatına yansıtabilme” “SB.4.5.3. Bir ürünün üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerini çözümleyebilme”
6. ÖĞRENME ALANI: TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLGİLER	“SB.4.6.1. Çevrim içi ortamda uyulması gereken güvenlik kurallarını eylemlerine yansıtabilme” “SB.4.6.2. Bilim insanlarının çocukluk hayatı ile kendi yaşamı arasında bağlantı kurabilme”

2024 SBDÖP'da dördüncü sınıf seviyesinde 17 öğrenme çıktısı yer almaktadır. Bunlardan yalnızca 2 öğrenme çıktısı (SB 4.3.3 ve SB 4.5.2 nolu öğrenme çıktıları) sürdürülebilir okuryazarlığı becerisi ile ilgilidir (Tablo 1). 2024 SBDÖP'da yer alan kavramsal, sosyal-duygusal, okuryazarlık, alan becerilerinin yayınlandığı MEB internet sayfasının okuryazarlık becerileri kısmında dördüncü sınıf düzeyinde 3'üncü ve 5'inci öğrenme alanlarında sürdürülebilir okuryazarlığına yer verildiği görülmektedir. Ayrıca 2024 SBDÖP dördüncü sınıf

ortak mirasımız ve hayatımızdaki ekonomi öğrenme alanlarında okuryazarlık becerileri bölümünde sürdürülebilirlik okuryazarlığına yer verildiği görülmektedir (MEB, 2024a: 21-29; MEB, 2024b). Dolayısıyla 3'cü ve 5'inci öğrenme alanlarında yer alan SB 4.3.3 ve SB 4.5.2 nolu öğrenme çıktıları sürdürülebilirlik okuryazarlığı ile doğrudan ilişkilidir.

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Beşinci Sınıf Seviyesi Öğrenme Çıktılarında Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı Becerisine Yer Verilmiş Midir?

2024 SBDÖP beşinci sınıf seviyesi öğrenme çıktıları (kazanımlarında) “Evimiz Dünya” ve “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanlarında sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine yer verildiği görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2.

Beşinci sınıf seviyesi öğrenme çıktılarının sürdürülebilir okuryazarlığı becerisi açısından incelenmesi (MEB, 2024a: 13-35)

ÖĞRENME ALANLARI	ÖĞRENME ÇIKTILARI
1. ÖĞRENME ALANI: BİRLİKTE YAŞAMAK	“SB.5.1.1. Dâhil olduğu gruplar ve bu gruplardaki rolleri arasındaki ilişkileri çözümleyebilme” “SB.5.1.2. Kültürel özelliklere saygı duymanın birlikte yaşamaya etkisini yorumlayabilme” “SB.5.1.3. Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katkı sağlayabilme”
2. ÖĞRENME ALANI: EVİMİZ DÜNYA	“SB.5.2.1. Yaşadığı ilin göreceli konum özelliklerini belirleyebilme” “SB.5.2.2. Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevredeki değişimi neden ve sonuçlarıyla yorumlayabilme” “SB.5.2.3. Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlikleri düzenleyebilme” “SB.5.2.4. Ülkemize komşu devletler hakkında bilgi toplayabilme”
3. ÖĞRENME ALANI: ORTAK MİRASIMIZ	“SB.5.3.1. Yaşadığı ildeki ortak miras öğelerine ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşabilme” “SB.5.3.2. Anadolu’da ilk yerleşimleri kuran toplumların sosyal hayatlarına yönelik bakış açısı geliştirebilme” “SB.5.3.3. Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını karşılaştırabilme”
4. ÖĞRENME ALANI: YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ	“SB.5.4.1. Demokrasi ve cumhuriyet kavramları arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme” “SB.5.4.2. Toplum düzenine etkisi bakımından etkin vatandaş olmanın önemine yönelik çıkarımda bulunabilme” “SB.5.4.3. Temel insan hak ve sorumluluklarının önemini sorgulayabilme” “SB.5.4.4. Bir ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvuru yapılabilecek kurumlar hakkında bilgi toplayabilme”
5. ÖĞRENME ALANI: HAYATIMIZDAKİ EKONOMİ	“SB.5.5.1. Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yorumlayabilme” “SB.5.5.2. İhtiyaç ve isteklerini karşılamak için gerekli bütçeyi planlayabilme” “SB.5.5.3. Yaşadığı ildeki ekonomik faaliyetleri özetleyebilme”
6. ÖĞRENME ALANI: TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLGİLER	“SB.5.6.1. Teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkilerini tartışabilme” “SB.5.6.2. Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımının önemine ilişkin ürün oluşturabilme”

2024 SBDÖP’da beşinci sınıf düzeyinde 19 öğrenme çıktısı yer almaktadır. Bu öğrenme çıktılarından sadece 2 öğrenme çıktısı (SB.5.2.3 ve SB.5.5.1 nolu öğrenme çıktıları)

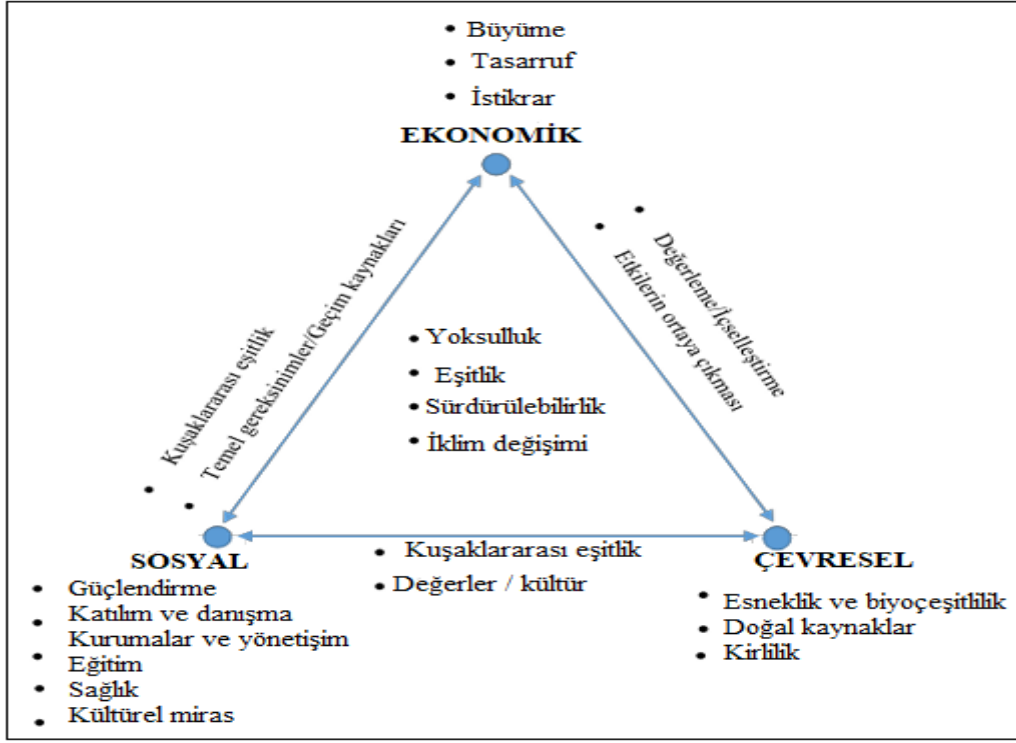
sürdürülebilir okuryazarlığı becerisi ile ilgilidir (Tablo 2). 2024 SBDÖP’da yer alan kavramsal, sosyal-duygusal, okuryazarlık, alan becerilerinin yayınlandığı MEB internet sayfasının okuryazarlık becerileri bölümünde beşinci sınıf düzeyinde 2’nci ve 5’inci öğrenme alanlarında sürdürülebilir okuryazarlığına yer verildiği görülmektedir. Ayrıca 2024 SBDÖP beşinci sınıf evimiz dünya ve hayatımızdaki ekonomi öğrenme alanlarında okuryazarlık becerileri bölümünde sürdürülebilirlik okuryazarlığına yer verildiği görülmektedir (MEB, 2024a: 41-56; MEB, 2024b). Dolayısıyla 2’nci ve 5’inci öğrenme alanlarında yer alan SB.5.2.3 ve SB.5.5.1 nolu öğrenme çıktıları sürdürülebilirlik okuryazarlığı ile doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir.

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Altıncı ve Yedinci Sınıf Seviyesi Öğrenme Çıktılarında Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı Becerisine Yer Verilmiş Midir?

2024 SBDÖP’da altıncı sınıf düzeyinde 18, yedinci sınıf düzeyinde ise 17 öğrenme çıktısı yer almaktadır. 2024 SBDÖP’da altıncı ve yedinci sınıf düzeyi için hazırlanan öğrenme çıktılarının hiçbirinde sürdürülebilir okuryazarlığına yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca, 2024 SBDÖP’da altıncı ve yedinci sınıf düzeyi öğrenme alanlarının giriş sayfalarında yer alan programlar arası bileşenler bölümü okuryazarlık becerileri alt bölümünde de sürdürülebilir okuryazarlığına yer verilmediği görülmektedir. Bunun yanında 2024 SBDÖP’da yer alan kavramsal, sosyal-duygusal, okuryazarlık, alan becerilerinin yayınlandığı MEB internet sayfasının okuryazarlık becerileri bölümünde altı ve yedinci sınıf düzeyinde sürdürülebilir okuryazarlığına yer verilmediği görülmektedir (MEB, 2024a: 63-112; MEB, 2024b).

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Çıktılarında Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı Becerisini Daha Çok Hangi Boyutları Üzerinde Durulmuştur?

Sürdürülebilirlik çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları olan çok bileşenli bir üst yapı olarak düşünülebilir. Sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarını birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu boyutlar sürdürülebilirliğin ayrılmaz bileşenleridir. Çevresel sürdürülebilirlik orman çöl, tundra ve çayır gibi karasal ve göl, nehir ve deniz gibi sucul ekosistemlerin korunması, bu kaynaklardan gelecek nesillerinde faydalanmasını içermektedir. Bu kapsamda su, toprak, orman gibi doğal kaynakların verimli bir şekilde kullanılması, biyoçeşitliliğin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve küresel iklim değişikliği ile mücadele yer almaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik eşitlik, adalet, sağlık, eğitim, toplum bilinci ve kültürel miras gibi konuları kapsamaktadır. Ekonomik sürdürülebilirlik ise ekonomik büyümenin doğal ve beşerî kaynakları tüketmeden dengeli bir şekilde kullanarak uzun vadede toplumsal refahı arttırmasını içermektedir (Şekil 1; Özgen, 2019: 4-5). Bu bağlamda Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu doğal kaynakların sınırlılığına dikkat edilerek bu kaynakların rasyonel kullanımı üzerine odaklandığı söylenebilir. Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu, doğal ortama zarar vermeden toplumun refah seviyesini arttırmayı hedefleyen ekonomik büyüme olarak ifade edilebilir. Sürdürülebilirliğin sosyal boyutunda ise adalet, eşitlik eğitim ve sağlık gibi yaşam kalitemizi arttıran hizmetlerden toplumu oluşturan bütün bireylerin yararlanmasını sağlayarak toplumsal gelişimi destekleyen uygulamalar şeklinde ifade edilebilir.

Şekil 1. Sürdürülebilirliğin boyutları (Munasinghe, 2004: 2; Yeni, 2014: 186).

2024 SBDÖP öğrenme çıktılarında sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine 4'cü ve 5'inci sınıf düzeylerinde yer verilmişken 6'nı ve 7'nci sınıf düzeylerinde yer verilmemiştir. Dördüncü sınıf düzeyinde “Ortak Mirasımız” ve “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanlarında beşinci sınıf düzeyinde “Evimiz Dünya” ve “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanları programlar arası bileşenler bölümü okuryazarlık becerileri kısımlarında yer verilmiştir. Burada sürdürülebilir okuryazarlığı diğer okuryazarlıklar ile (Dijital okuryazarlık ve finansal okuryazarlık vb.) bir beceri olarak listelenmiştir, çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları belirtilmemiştir. Ancak ilgili öğrenme alanları öğrenme çıktılarında sürdürülebilir okuryazarlığının hangi boyutunun ön plana çıktığı anlaşılabilmektedir.

Buna göre 4'üncü sınıf düzeyi “Ortak Mirasımız” öğrenme alanı ile ilgili “SB.4.3.3. Yakın çevresindeki ortak miras öğelerini tanımanın önemini yorumlayabilme” öğrenme çıktısının sürdürülebilirliğin sosyal boyutu ile ilgili olduğu söylenebilir. Yine 4'üncü sınıf düzeyi “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanı ile ilgili “SB.4.5.2. İstek ve ihtiyaçları arasındaki bilinçli seçimleri hayatına yansıtabilme” öğrenme çıktısının sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu ile ilgili olduğu söylenebilir.

Beşinci sınıf düzeyi “Evimiz Dünya” öğrenme alanı ile ilgili “SB.5.2.3. Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlikleri düzenleyebilme” öğrenme çıktısının sürdürülebilirliğin sosyal boyutu ile ilgili olduğu söylenebilir. 5'inci sınıf düzeyi “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanı ile ilgili “SB.5.5.1. Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yorumlayabilme” öğrenme çıktısının sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu ile ilgili olduğu söylenebilir. 2024 SBDÖP’da 6 ve 7'nci sınıf düzeyinde sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine yer verilmediği için üzerinde

durulmamıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer verilen sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisi incelenmeye çalışılmıştır. Var olan kaynaklardan gelecek nesillerinde yararlanacağını dikkate alarak kullanmak olan sürdürülebilirliğe yönelik 2024 SBDÖP’da okuryazarlıklar kapsamında sınırlı bir şekilde yer verilmiştir. Bu kapsamda 2024 SBDÖP “sosyal bilgiler dersinin temel yaklaşımı ve özel amaçları” bölümünde kavramsal (üst düzey düşünme vb.), alan (Değişim ve sürekliliği algılama vb.), sosyal-duygusal (benlik, sosyal yaşam vb.) ve okuryazarlık (Dijital, finansal ve sürdürülebilir okuryazarlığı vb.) becerilerine yer verilmiştir. Böylece öğrencilerin, bu becerileri günlük yaşamda karşılaştıkları sorunların üstesinden gelmelerinde kullanmalarının amaçlandığı belirtilmiştir (MEB, 2024a: 4). Sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine 2024 SBDÖP’da yer verilmesi olumludur. Bu durum BM 2030 sürdürülebilir kalkınma 4’üncü hedefiyle de uyumludur. Bu şekilde günlük yaşamda karşılaşılabilecek israf, hava ve su kirliliği, eşitsizlik gibi olası sorunlar hakkında öğrencilerde farkındalık oluşmasında katkı sağlayabilir. Ancak sürdürülebilirlik gibi soyut bir kavramın ortaokul seviyesinde yer alan öğrenciler için (Özellikle 4 sınıf düzeyi) anlaşılması ve ifade edilmesi zor olabilir. Bu nedenle sürdürülebilir okuryazarlığına hangi sınıf düzeyinde yer verildiği önem kazanmaktadır.

2024 SBDÖP’da dördüncü sınıf seviyesi “Ortak Mirasımız” ve “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanları programlar arası bileşenler bölümü, okuryazarlık becerileri kısmında sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine de yer verilmiştir. Ayrıca 2024 SBDÖP dördüncü sınıf seviyesi “Ortak Mirasımız” ve “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanları öğrenme çıktılarından bazılarının sürdürülebilir okuryazarlığı ile ilişkili olduğu düşünülmüştür. Bu kapsamda SB 4.3.3 ve SB 4.5.2 nolu öğrenme çıktılarının (Tablo 1) sürdürülebilirlik okuryazarlığı ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Aynı şekilde 2024 SBDÖP’da beşinci sınıf seviyesi “Evimiz Dünya” ve “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanları programlar arası bileşenler bölümü, okuryazarlık becerileri kısmında sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine de yer verildiği görülmektedir. Bunun yanında 2024 SBDÖP 5’inci sınıf seviyesi “Evimiz Dünya” ve “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanları öğrenme çıktılarından bazılarının sürdürülebilir okuryazarlığı ile ilişkili olduğu düşünülmüştür. Bu kapsamda SB.5.2.3 ve SB.5.5.1 nolu öğrenme çıktılarının (Tablo 2) sürdürülebilirlik okuryazarlığı ile ilişkili olduğu ifade edilebilir. 4 ve 5’ci sınıf düzeyinde sürdürülebilir okuryazarlığı becerisi kapsamında elde edilen veriler Tosun ve Gökçe (2024), Turan ve Akhan (2024) çalışmaları ile uyumludur.

Üzerinde durulması gereken konulardan biri de 2024 SBDÖP’da 6 ve 7’nci sınıf düzeyinde sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine yer verilmemesidir. Aslında sürdürülebilirlik gibi soyut bir kavramın somut işlem aşamasında olan 4’üncü 5’inci sınıf düzeyi öğrenme alanları kapsamında verilmesi (Yaklaşık 9 yaşında olan 4’üncü sınıf düzeyi öğrencileri için uygun olup olmadığı) sorgulanmalıdır. Soyut kavramları daha iyi anlayabilecek yaş grubunda olan 6 ve 7’nci sınıflar (Yaklaşık 11-12 yaş) düzeyi için sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine programda yer verilmezken soyut kavramları daha zor anlayabilecek yaş grubunda olan 4 ve 5’ci sınıf düzeyinde öğretim programında öğretimi zor olan (Ünal ve Er, 2017: 8; Çelik ve Çakmak, 2023: 25) sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine yer verilmesi düşündürücüdür.

Ergenlik dönemi başlangıcından çocukların düşünce şekilleri yetişkin insanların düşünme biçimlerine benzemeye başlar. Bu dönem başlangıcından itibaren soyut düşünme gelişmeye başlar. Herhangi bir sorunun üstesinden gelmek sadece somut adımlarla sınırlandırılmaz. Bu dönemin yaklaşık olarak 10 yaşında başladığı ve 21-24 yaşlarında sona erdiği ifade edilmektedir. Ergenlik döneminden itibaren bireyler soyut kavramların anlamlarının farkına vararak bu kavramları etkili bir biçimde kullanabilirler. Somut işlem dönemi bireyleri ile soyut işlem dönemi bireyleri arasındaki temel fark soyut işlem döneminde olan ergenlerin bir olayın değişik boyutlarının farkına varabilmeleri ve bilgiyi soyut bir şekilde üretebilmeleridir. Bu kapsamda 6, 7, 8 sınıf ve lise düzeyinde eğitim öğretim etkinliklerinde ergenlerin analiz etme, eleştirel düşünme ve soyut ilişkileri ortaya çıkarma gibi üst düzey becerilerini geliştirici etkinliklere yer verilmesi önerilmektedir (Senemoğlu, 2015; Şahin ve Özçelik, 2016: 43). Bu bağlamda 2024 SBDÖP’da soyut bir kavram olan sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine 6 ve 7’nci sınıf düzeyinde yer verilmesinin daha uygun olabileceği söylenebilir.

Üzerinde durulması gereken diğer bir nokta sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine 4’üncü ve 5’inci sınıf düzeyinde sadece iki öğrenme alanında yer verilmiş olmasıdır. Yukarıda belirtildiği şekilde gelişim ve öğrenme açısından 6 ve 7’nci sınıflar için daha uygun olmasına rağmen 4 ve 5’inci sınıflar düzeyinde sürdürülebilir okuryazarlığına yer verilmiştir. Bunun yanında sürdürülebilirlik okuryazarlığı gibi çok boyutlu ve güncel bir kavramın 2024 SBDÖP’da sadece iki öğrenme alanı ile sınırlandırılması sorgulanmalıdır. 2024 SBDÖP yeniden gözden geçirilirse bu noktanın da göz önüne alınarak sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine 4 ve 5 sınıf yerine 6 ve 7 sınıf düzeyinde bütün öğrenme alanlarında yer verilmesi daha uygundur.

Araştırma konusu ile ilgili daha önce yapılmış doğrudan çalışmalar bulunmamaktadır. Ancak literatürde sürdürülebilirlik okuryazarlığı ile ilgili değişik disiplinlerce yapılmış çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Altundağ ve Kavrayıcı (2025), Erol ve Çalışkan (2026), Madran ve Madran (2022), Yücel (2024) bu çalışmalardan bazılarıdır. Ayrıca önceki çalışmalar kısmında belirtildiği gibi sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan önceki çalışmalar konuyu doğrudan ele almamışlardır. Bu kapsamda çalışmanın konu ile ilgili yapılacak çalışmalara katkı sunması beklenmektedir.

Sonuç olarak 2024 SBDÖP’da yer alan sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisinin incelenmesinin amaçlandığı bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile yürütülmüştür. Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlardan 2024 SBDÖP “sosyal bilgiler dersinin temel yaklaşımı ve özel amaçları” kısmında okuryazarlıklar kapsamında sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine de yer verildiği görülmüştür. Program kapsamında dördüncü sınıf seviyesi “Ortak Mirasımız” ve “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanlarında okuryazarlık becerileri bölümünde sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine yer verildiği görülmektedir. Ayrıca dördüncü sınıf seviyesi SB 4.3.3 ve SB 4.5.2 nolu öğrenme çıktıları sürdürülebilir okuryazarlığı becerisi ile ilişkilidir (Tablo 1). 2024 SBDÖP’da beşinci sınıf seviyesi “Evimiz Dünya” ve “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanlarında okuryazarlık becerileri bölümünde sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisine yer verildiği görülmektedir. Beşinci sınıf düzeyi SB.5.2.3 ve SB.5.5.1 nolu öğrenme çıktıları sürdürülebilir okuryazarlığı becerisi ile ilgilidir. Bunun yanında MEB internet sayfasının okuryazarlık becerileri (MEB, 2024b) kısmında dördüncü sınıf düzeyinde 3’üncü ve 5’inci beşinci sınıf düzeyi 2’nci ve 5’inci öğrenme alanlarında sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine yer verildiği görülmektedir. 2024 SBDÖP’da altı ve yedinci sınıf düzeylerinde sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine yer verilmemiştir. 2024

SBDÖP’da 4 ve 5’inci sınıf seviyesi için yer verilen sürdürülebilirlik okuryazarlığı becerisinin sürdürülebilirliğin sosyal ve ekonomik boyutu üzerinde odaklandığı, çevre boyutu üzerine odaklanmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar kapsamında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

2024 SBDÖP’da yeniden yapılandırılması durumunda sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine bütün öğrenme alanlarında okuryazarlıklar bölümünde yer verilmelidir. Çok boyutlu ve güncel bir kavram olan sürdürülebilir okuryazarlığı becerisine sadece 4 ve 5’inci sınıflar düzeyinde değil 6 ve 7’nci sınıflar düzeyinde ve bütün öğrenme alanlarında yer verilmelidir. Her öğrenme alanında en az bir öğrenme çıktısı sürdürülebilir okuryazarlığı becerisi ile ilişkili olmalıdır. Sürdürülebilirliğin her bir boyutunu ayrı ayrı ele alan öğrenme çıktılarına yer verilmelidir. Soyut bir kavram olan sürdürülebilirlik ile ilgili okuryazarlık becerisi, öğrencilerin gelişim ve öğrenme özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalı özellikle 6 ve 7’nci sınıflar düzeyinde yer verilmelidir. Araştırma konusu ile ilgili daha fazla akademik çalışma yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Altundağ, M., & Kavrayıcı, C., (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nin bazı ülkelerin eğitim modelleri ile liderlik ve sürdürülebilir okuryazarlık bağlamında karşılaştırılması, *Millî Eğitim*, 54(1), 1207-1250. DOI: 10.37669/milliegitim.1709973
- Aydın, F., & Türe, H. (2025). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Sürdürülebilir Kalkınmanın Yeri. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 8(1), 56-98. <https://doi.org/10.47503/jirss.1658393>
- Bayram, A. (2017). Eğitimle ilgili temel kavramlar. V. Sönmez (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* (14. Baskı) içinde (pp. 1-20). Anı Yayıncılık.
- Çelik, F. & Çakmak, A. (2023). Öğreticilerin gözünden 4-6 yaş Kur’an kursu öğretim programındaki soyut kavramların öğretimi üzerine nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 21 (45), 1-34. <https://doi.org/10.34234/ded.1182442>
- Çubukçu, Z. (2015). Eğitim program tasarımı ve geliştirilmesi. Duman (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (4 Baskı) içinde (pp. 65-106). Anı Yayıncılık.
- Dere, İ., & Demirci Dölek, E. (2024). Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 1813-1837. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2024.-1435465>
- Demirtaş, A., & İbret, B. Ü. (2025). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Sürdürülebilir Kalkınma: 2010–2024 Yılları Arasında Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Sistematiik İncelemesi. *Temel Eğitim*, 7(29), 1-25. <https://doi.org/10.52105/temelegitim.1663967>
- Erol, M., & Çalışkan, İ. (2026). Fen Eğitiminde Sürdürülebilirlik Okuryazarlığına Kritik Bakış: Bir Eleştirel Derleme Çalışması. *Fen Matematik Girişimcilik Ve Teknoloji Eğitimi Dergisi*, 9(1), 30-50. <https://izlik.org/JA97FP98GJ>
- Gürel, E., & Nazlı, A. (2022). Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı. E.U. Kara ve S. Karalar (Eds.), *Kalite ve Strateji Yönetimi Araştırmaları* içinde (s.105-124). Trakya Üniversitesi Yayınları, Edirne. 3.04. 2026 tarihinde <https://unisis.ege.edu.tr/avys/book-chapter/B75E61B7-D5B7-49D8-03DA-08DAF25C3D6F/s> adresinden alınmıştır.

- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (24. Basım). Nobel, Ankara.
- Kaymak, B., & Tosun, A. (2024). SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ: BİR META SENTEZ ÇALIŞMASI. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(Özel Sayı), 233-253. <https://doi.org/10.24315/tred.1515912>
- Kazak, G. (2025). Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı. *Amasya Üniversitesi Ekonomi Ticaret ve Pazarlama Dergisi*, 2(1), 36-56.
- Kemer kaya, G., Gedik Altun, S. D., & Meydan A. (2025). Türkiye yüzyılı maarif modeli öğretim programı ortak metninde yer alan sürdürülebilirlik yeterliğinin incelenmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (60), 704-723
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189. <https://izlik.org/JA54BW95FL>
- Madran, C., & Madran, K. (2022). Sürdürülebilirlik okuryazarlığı. A.A. çelik (Ed.), *Tüketim okuryazarlığı bilinçli tüketici-bilinçli tüketim* (1. Basım) içinde (pp. 189-225). Nobel Yayınevi, Ankara
- Munasinghe, M. (2004). *Munasinghe, M. (2004). Sustainomics: A Trans-disciplinary Framework for Making Development More Sustainable*. Internet Encyclopaedia of Ecological Economics. 5.05.2026 tarihinde https://www.researchgate.net/figure/a-Elements-of-sustainable-development-1-b-Sustainable-development-triangle_fig1_240640034 adresinden alınmıştır.
- MEB (2024a). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. 06.04.2026 tarihinde <https://tymm.meb.gov.tr/ogretim-programlari/ders/sosyal-bilgiler-dersi> adresinden alınmıştır.
- MEB (2024b). Sosyal bilgiler dersi. 10.04.2026 tarihinde <https://tymm.meb.gov.tr/ogretim-programlari/ders/sosyal-bilgiler-dersi> adresinden alınmıştır.
- Özgen, N. (2019). Sürdürülebilirlik kavramı ve kullanım alanları. N. Özgen ve M. Kahyaoğlu (Eds.), *sürdürülebilir kalkınma* (1. Baskı) içinde (pp. 1-36). Pegem Akademi.
- Robertson, M. (2021). *Sustainability Principles and Practice* (Third Edition). Routledge, New York.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>.
- Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim, öğrenme ve öğretim* (24. Baskı). Yargı Yayınevi, Ankara.
- Sönmez, V., & Alacapınar, F.G. (2021). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Anı Yayıncılık, Ankara
- Stibbe, A. (2009). *The Handbook of Sustainability Literacy: Skills for a Changing World*. UK: Green Books.
- Şahin, S., & Özçelik, Ç.Ç. (2026). Ergenlik dönemi ve sosyalleşme. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5(1): 42-49.

- Şen, A., & Geçit, Y. (2025). 2024 Öğretim Programları Ortak Metninde Okuryazarlık Becerileri ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanlarına Yansımaları. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 41-55. <https://izlik.org/JA59EA66CT>
- Tosun, A. ve Gökçe, N. (2024). 2018 ve 2024 Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının sürdürülebilir kalkınma amaçları açısından incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (40), 249-283.
- Turan, S., & Akhan, O. (2024). 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında okuryazarlıklar: MAXQDA ile tematik bir analiz. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 57-72.
- TDK (2025). *Okuryazarlık*. 3.04.2026 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- UNESCO (2005). *Education for All Global Monitoring Report*. 3.04.2026 tarihinde <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000141639/PDF/141639eng.pdf>. multi adresinden alınmıştır.
- United Nations (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: note / by the Secretary-General*. 17.04.2026 tarihinde <https://digitallibrary.un.org/record/139811?v=pdf> tarihinde adresinden alınmıştır.
- UNDP (2026). *Sustainable Development Goals*. 3.04.2026 tarihinde <https://www.undp.org/sustainable-development-goals> adresinden alınmıştır.
- Ünal, F., & Er, H. (2017). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde öğretimi zor olan soyut kavramlara ilişkin bilişsel yapılarının incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 6-24.
- Yalçın, A. (2022). 21. Yüzyılda Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapısal Olarak İncelenmesi. *Harran Maarif Dergisi*, 7(1), 117-149. <https://doi.org/10.22596/hej.1103130>
- Yeni, O. (2014). Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma: bir yazın taraması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 181-208. <https://izlik.org/JA22JD48HW>
- Yücel, E. (2024). Muhasebe meslek mensuplarının sürdürülebilirlik okuryazarlığı: Bursa ilinde bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 25(2), 172-196. Doi: 10.24889/ifede.1570589